STORTINGET

Stortingstidende
Referat fra møter i Stortinget

Nr. 25 · 9. desember
Sesjonen 2021–2022

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny voteringsordning med faste voteringstidspunkter.
Derfor vil saksreferat og tilhørende votering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 9. desember 2021 kl. 10

President: Nils T. Bjørke

Dagsorden (nr. 25):

1. Innstilling fra justiskomiteen om Midlertidig lov om enkelte tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19
   (Innst. 44 L (2021–2022), jf. Prop. 33 L (2021–2022))
2. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom)
   (Innst. 61 L (2021–2022), jf. Prop. 34 L (2021–2022))
3. Interpellasjon fra representanten Erlend Wiborg til arbeids- og inkluderingsministeren:
   «Debatten rundt negativ sosial kontroll er en viktig debatt. Vi ser at altfor mange utsettes for det i Norge, og dette gjelder især kvinner og barn med minoritetsbakgrunn. Negativ sosial kontroll er ikke alltid like synlig og lett å avdekke, men bruken av for eksempel burka og niqab er en av de mest synlige formene for negativ sosial kontroll. Bruken vanskeliggjør også identifisering og er kvinneundertrykkende og til hinder for god integrering. Når Fremskrittspartiet har tatt opp dette tidligere, har enkelte hevdet at et forbud mot slike heldekkende plagg kan stride mot menneskerettighetene. Heldigvis har Den europeiske menneskerettsdomstol behandlet dette spørsmålet, og de kom frem til at Frankrikes forbud mot burka og niqab er i overensstemmelse med menneskerettighetene.
   Støtter statsråden Fremskrittspartiets syn om at burka, niqab og andre heldekkende plagg bør forbys?»
4. Referat

Minnetale over tidlegare stortingsrepresentant Bjørn Unneland

Presidenten: Vyrde medrepresentantar!

Den 5. desember 2020 gjekk tidlegare stortingsrepresentant Bjørn Unneberg frå Akershus bort. Juristen Unneberg var frå Stokke i Vestfold, men han og familien sette bu på garden Brudalen i Ullensaker. Det var i lokalpolitikken på Romerike han fyrst tok til å arbeida politisk, fyrst som kommunestyrerepresentant i Ullensaker i tre periodar frå 1959 og seinare som medlem av fylkestinget i Akershus frå 1967 til 1977.

Han hadde ein skarp hjerne og ein god penn og inspirerte mange – særleg dei unge og progressive i Senterpartiet som hadde ein visjon om eit Senterparti som var eit alternativ ikkje berre til venstresida i politikken, men òg til høgresida. At han mobiliserte kraftig rundt seg, er det fleire døme på. Det talar sitt tydelege språk at han før stortingsvalet i 1969 vann nominasjonsstriden i Akershus Senterparti mot sjølve Hans Borgen.

Bjørn Unneberg kom på Stortinget i 1969, og han vart sitjande i to periodar. Den fyrste perioden sat han i kommunalkomiteen, som halvvegs i perioden fekk utvida sitt saksfelt til òg å dekkja miljøvern. Det norske Miljøverndepartementet vart som kjent oppretta i 1972 som det fyrste i verda. I den andre perioden var Unneberg leiar av justiskomiteen.

Unneberg gjorde ein framifrå innsats som stortingsrepresentant, men det er ikkje det han fyrst og fremst vert hugsa for i Senterpartiet. Den intellektuelle internasjonalisten Unneberg var som nemnt òg eit skrivande menneske, særs aktiv i krinsen rundt partiforlaget Cultura, det ideologiske tidsskriftet Senit og Senterpartiet sitt studieforbund, der han var landsstudieleiar.

I 1971 gav Cultura ut Unneberg si bok, «Grønn sosialisme for utkantproletarer», med undertittelen «Noen folkelige grunntanker om frihet, likhet og brorskap i vår tid». Dette var året før folkeavrøystinga om EF i 1972, og det ulma av ny radikalisme, grasrotengasjement og aktivisme langt ut i distrikta og langt inn i Senterpartiet.

Samstundes var det samarbeidet med Høgre som hadde ført Senterpartiet til regjeringsmakt under Lyng i 1963 og Borten i 1965. Men Høgre var ingen allianse-partnar i EF-striden, like lite som leiinga i Arbeidarpartiet var det. Om ein distanserte seg frå Høgre, var det òg lite truleg at dei borgarlege partia ville vinna kampen om regjeringsmakta med Arbeidarpartiet. Alt dette gjorde debatten om Senterpartiet si samarbeidslinje frisk, og debatten kom til å gå gjennom heile 1970-talet med til dels harde interne dragkampar.

Dei som har lese boka, skjønar at Unneberg ikkje var sosialist, men han var heller ikkje begeistra for ein reindyrka kapitalisme. Unneberg aksepterte ikkje at sosialistane skulle ha monopol på solidaritetsomgrepet, og demonstrerte til fulle at også senterpartistar hadde internasjonal orientering. Han var kan henda ein populist i beste meining av ordet. Her må me vel – i denne sal – minna om at det fyrst er dei seinare åra at dette omgrepet har tendert til å verta eit skjellsord.

Unneberg tapte kampen om fyrsteplassen på Senterparti-lista i Akershus i 1977, og han var deretter ein respektert sorenskrivar i Eidsvoll til han vart pensjonist.

Det ville likevel vera heilt feil å seia at Unneberg og det politiske prosjektet han stod for, lei nederlag. Brotet med Høgre i 1990, sentrumsregjeringa etter valet i 1997 og regjeringssamarbeidet med Arbeiderpartiet etter vala i 2005 og 2021 syner at det grodde godt der Unneberg pløgde og sådde. Han vil difor alltid ha ein viktig plass i soga om Senterpartiet si historie.

Me lyser fred over Bjørn Unneberg sitt minne.

Representantane høyrde ståande på minnetalen til presidenten.

Statsråd Emilie Mehl la fram 1 kgl. proposisjon (sjå under Referat).

Presidenten: Representanten Sofie Marhaug vil leggja fram eit representantforslag.

Sofie Marhaug (R) [10:06:18]: På vegne av Bjørnar Moxnes, Marie Sneve Martinussen og meg selv vil jeg legge fram et representantforslag om tilbakebetaling av statens økte strøminntekter for å sikre strømhjelp til alle før jul.

Vi ber om at forslaget hastebehandles etter forretningsordens § 39 andre ledd bokstav c.

Presidenten: Forslaget vil verta handsama etter reglementet.

Presidenten vil gjera merksam på at sak nr. 1 på møtekartet ikkje har vore offentleg i dei 48 timane reglementet krev, jf. § 46 i forretningsordenen. Presidenten vil likevel gjera framlegg om at saka vert teken opp til handsaming.

Ingen innvendingar er komne mot det. – Presidenten ser det som vedteke.

Vidare vil presidenten opplysa om at sak nr. 4, Referat, vil verta handsama før sak nr. 1, og presidenten ber difor representantane om å verta sitjande til referatet er ferdig handsama.

Sak nr. 4 [10:07:23]

Referat

1. (162) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om å forlenge kriseordningene for arbeidsfolk (Dokument 8:48 S (2021–2022))
   Samr.: Vert sendt arbeids- og sosialkomiteen.
2. (163) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ola Elvestuen, Sandra Bruflot, Sveinung Stensland, Bjørnar Moxnes, Seher Aydar, Kristoffer Robin Haug, Rasmus Hansson, Marian Hussein og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre rusreformen (Dokument 8:46 L (2021–2022))
   Samr.: Vert sendt helse- og omsorgskomiteen, som legg sitt utkast til tilråding fram for justiskomiteen til fråsegn før innstilling vert lagd fram.
3. (164) Endringer i statsbudsjettet 2021 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet (ekstra utbetaling til mottakere av bostøtte som hjelp til å dekke høye strømutgifter) (Prop. 38 S (2021–2022))
   Samr.: Vert send kommunal- og forvaltingskomiteen.
4. (165) Riksrevisjonens oppfølging av Dokument 3:10 (2016–2017) om arkivering og åpenhet i statlig forvaltning (Dokument 3:3 (2021–2022))
5. (166) Riksrevisjonens undersøkelse av norsk bistand til Verdensbankens fond (Dokument 3:4 (2021–2022))
   Samr.: Nr. 4 og 5 vert sende kontroll- og konstitusjonskomiteen.
6. (167) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby og Grunde Almeland om diplomatisk boikott av store idrettsarrangementer organisert i autoritære stater (Dokument 8:43 S (2021–2022))
   Samr.: Vert sendt utanriks- og forsvarskomiteen.

Sak nr. 1 [10:08:01]

Innstilling fra justiskomiteen om Midlertidig lov om enkelte tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 (Innst. 44 L (2021–2022), jf. Prop. 33 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det ikkje verta gjeve høve til replikkar, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Maria Aasen-Svensrud (A) [10:08:51] (ordfører for saken): Prop. 33 L for 2021–2022 fremmer forslag til enkelte midlertidige tilpasninger i prosessregelverket. Forslaget gjelder regelen om utvidet adgang til fjernmøter og fjernavhør, som vi hadde fram til 1. desember 2021 gjennom midlertidig lov § 3, og regler om at utleveringsbegjæringer og rettsanmodninger kan foretas ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, som fulgte av midlertidig lov §§ 13 og 14.

Komiteen viser til at de midlertidige reglene som utfyller og supplerer prosessregelverket, ble satt i kraft 27. mars 2020. I forbindelse med at covid-19-situasjonen endret seg og blusset opp igjen flere ganger, har disse reglene blitt videreført og forlenget ved flere anledninger. I dag er hjemmelen utløpt.

Komiteen viser til at smittesituasjonen i samfunnet har endret seg raskt denne høsten. Bakgrunnen for de midlertidige reglene som foreslås, er å avhjelpe konsekvensene smitteverntiltakene har hatt og vil ha for saksavviklingen i justissektoren. Forslaget begrunnes med at det fortsatt vil være nødvendig med tilpasninger som legger til rette for effektiv saksavvikling, samtidig som eventuelle smitteverntiltak, anbefalinger og påbud overholdes.

Komiteen registrerer at departementets forslag om å gi enkelte av reglene i denne midlertidige loven videre anvendelse enn tidligere, er for å sikre en forsvarlig og rettssikker virksomhet i domstolene og i deler av justissektoren. Dette gjelder forslag om utvidet adgang til bruk av fjernmøter og fjernavhør og om at utleveringsbegjæringer og rettsanmodninger kan oversendes ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.

Som saksordfører vil jeg få takke medlemmene av justiskomiteen for et godt samarbeid om å få på plass denne loven svært raskt. Det er godt å se hvordan gode krefter arbeider sammen når vi er i krise, og når situasjonen endrer seg raskt, noe vi har sett mange ganger i denne salen i det siste.

Per-Willy Amundsen (FrP) [10:10:59] (komiteens leder): Det skal ikke eksistere noen tvil om at både denne og den neste saken som er til behandling på kartet i dag, er saker som Fremskrittspartiet stiller seg hundre prosent bak, og der det for så vidt også er en enstemmig innstilling fra komiteen. Det er i så måte viktig og riktig å få disse endringene på plass, når vi ser utviklingen hva gjelder covid, og vi samtidig vet at tiden er kort for å få på plass lovgivning før jul.

Grunnen til at jeg tegnet meg, er rett og slett at det oppleves som at man fra regjeringens side har hatt ganske mye hastverk med å få frem disse lovendringene i tide til Stortinget. Ja, Stortinget har endog strukket seg ekstremt langt for å få på plass disse endringene, som er riktige og nødvendige, og det gjorde for så vidt også presidenten Stortinget oppmerksom på i innledningen av møtet, med at vi fraviker ordinær behandling. Fra komiteens side har man hatt en særdeles rask behandling, noe dette selvfølgelig fordrer og krever, men jeg synes det er på sin plass å påpeke at det fremstår som at regjeringen ikke forsto behovet for og nødvendigheten av å få disse lovendringene på plass i tide, og at det er det vi ser resultatet av nå. Det gjelder for så vidt også neste sak. Jeg kan egentlig bare nevne det også, så slipper jeg å ta ordet i neste sak.

Vi må kunne forvente at regjeringen jobber med litt lengre perspektiver enn det denne saken, disse to sakene, gir oss inntrykk av. Det ser ut som at man her har stokket mye armer og bein og ikke klart å få frem saker til Stortinget i tide, og det kan vi ikke være bekjent av. Dersom vi skal stå sammen – og det gjør jo Stortinget – og sørge for å være effektive i å håndtere pandemien, så fordrer det også at regjeringen gjør sin del av jobben og får frem saker tidsnok. Slik det ser ut nå, virker det i hvert fall ikke slik. Det kan kanskje statsråden gjøre nærmere rede for i sitt innlegg, men fra vårt perspektiv mener vi at dette overhodet ikke er godt nok, og vi forventer at man i det videre har en litt lengre tidshorisont for hvordan man skal håndtere problematikk rundt covid.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [10:14:24]: Jeg tror alle vi som er her, er helt enige om det behovet som er for å tilpasse prosessregelverket til den smittesituasjonen som er nå. La det ikke være noen tvil om det.

Jeg tror også de fleste kan være enige om at det ideelle i en situasjon selvfølgelig er at denne typen forslag kommer til Stortinget så raskt som overhodet mulig. Det tok lengre tid enn vi hadde håpet på, men vi er likevel glad for at disse reglene har kommet, at vi nå kan imøtegå noe som domstolene har ønsket, som aktørene i rettssystemet har ønsket, og at vi har behandlet det raskt i komiteen – at det har gått gjennom de alminnelige prosedyrene og fått en skikkelig behandling. Jeg synes det er viktig å understreke at justiskomiteen har vist seg villig til å kaste seg rundt og behandle disse sakene på en god måte, og at det har vært fleksibilitet. Vi i SV ønsker å understreke at det er viktig i alle andre saker og behandling av tilpasninger til smittesituasjonen – vi ønsker at det går gjennom komité, vi ønsker å behandle det skikkelig, og vi vil selvfølgelig være konstruktive og fleksible med hensyn til å behandle det med korte frister.

Dette er en sak med stor tverrpolitisk enighet – den er enstemmig innstilt fra komiteen. Det er verdt å understreke at prosedyrene har blitt fulgt fra komiteen. Vi har vært flinke, og det vil vi fortsette å være.

Else Marie Rødby (Sp) [10:16:29]: Jeg er glad for at vi har en regjering som fremmer lovforslag for Stortinget som er tilpasset den faktiske situasjonen vi står i, som avveier konkrete tiltak opp mot hva som er forholdsmessig på det gitte tidspunkt, og samtidig tar hensyn til grunnleggende rettssikkerhetshensyn.

Det er å si om forslaget som den forrige regjeringen la ut på høring, med frist 1. oktober, at det var langt mer omfattende enn det som nå er til behandling i Stortinget. Det den forrige regjeringen la ut på høring, innebar nemlig utvidet adgang til skriftlig behandling for straffeprosessuelle tvangsmidler, utvidet adgang til skriftlig behandling for begrenset anke til lagmannsretten og utvidet adgang til skriftlig behandling av anke til Høyesterett over dom i straffesak.

Midlertidige regler må ikke benyttes i større utstrekning enn det som er nødvendig, og det må være et viktig prinsipp. Regjeringen har gjort en forholdsmessighetsvurdering, avveid ulike hensyn, lyttet til høringsinstansene og på den bakgrunn konkludert med at det man trenger i denne gitte situasjonen nå, er videreføring av hjemmel knyttet til fjernavhør og fjernmøter.

Det ikke å gå lenger enn det som er nødvendig, er et viktig rettssikkerhetsperspektiv. Derfor er det litt underlig å se kritikken fra opposisjonen, som bruker tid på å kritisere regjeringens arbeidsprosess – en prosess de selv la til grunn ved flere anledninger da de satt med

håndteringen av covid-relaterte saker. Det viktigste nå må være å vedta de lovendringene som det åpenbart er bred enighet om at er riktige.

Det er verdt å merke seg måten de tidligere regjeringspartiene går inn i debatter i en tilspisset smittesituasjon på. Det er åpenbart opposisjonens rolle å ha et kritisk blikk på regjeringens håndtering av saker. Imidlertid vil jeg si at det etterlatte inntrykket hittil er at viktige saker knyttet til koronahåndtering under forrige regjering fant sted i et noe rausere politisk klima enn det vi ser nå. Vi står fortsatt i en alvorlig smittesituasjon, og samarbeid og oppslutning om kloke løsninger for alle samfunnsområder må være det viktigste – uansett.

Det viktigste nå er at tiltakene i denne saken, i den midlertidige loven, forhindrer utsettelser i domstolene eller at behandling av saker må avbrytes som følge av at noen av aktørene ikke kan møte på grunn av smitteutbrudd eller symptomer. Stortinget legger nå med denne saken til rette for at domstolene har mulighet til å hindre smittespredning og samtidig avvikle saker i henhold til fastsatte planer. Det er et riktig og viktig tiltak slik situasjonen er nå.

Statsråd Emilie Mehl [10:19:25]: Midlertidige regler for domstolene og justissektoren har vært på plass siden mars 2020 og har vart fram til 1. desember i år. For domstolene har det bl.a. vært åpnet for mer bruk av fjernmøteteknologi og digitale løsninger og noe mer skriftlig behandling. Regler om elektronisk signatur og elektronisk forkynnelse har nå trådt i kraft som permanente regler.

Gjennom høsten har epidemien vært økende i Norge, og det har vært en betydelig økning i luftveissymptomer. Det har kommet en ny mutant av koronaviruset, smittetallene har nådd et nytt, høyt nivå, og det er innført nasjonale og lokale tiltak. Domstolene er nå særlig sårbare for at dommere, advokater eller parter ikke kan møte i rettssalen. Det kan føre til at rettssaker ikke blir avviklet, og til mange utsettelser. Avstandskrav og tiltak for å begrense smittespredning kan gjøre det vanskelig å få avviklet saker i rettssalene. Tidligere i pandemien har det særlig vist seg at adgangen til å kunne gjennomføre rettsmøter som fjernmøter er et viktig tiltak for fortsatt å kunne avvikle saker i perioder med smitteverntiltak. Min oppfatning etter høringen og kontakt med aktørene er at en utvidet adgang til fjernmøter og fjernavhør langt på vei vil kunne avhjelpe konsekvensene av smitteverntiltakene for domstolene.

Smittesituasjonen internasjonalt tilsier at det fortsatt er behov for en utvidet adgang til å oversende utleveringsbegjæringer og rettsanmodninger elektronisk, slik forslaget også går ut på. Slik tiden har vist, kan det stadig på kort varsel bli innført smitteverntiltak både lokalt og nasjonalt. Varigheten av beskyttelsen etter vaksinen er usikker, og det er risiko for flere mutasjoner. Derfor ser jeg at risikobildet for utviklingen av pandemien er usikkert, og vi foreslår på den bakgrunnen at den midlertidige loven skal gjelde fram til 1. juli 2022. Loven vil ha en begrenset varighet, og tiltakene er forsvarlige og forholdsmessige. Jeg ser ikke noen rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved å gjeninnføre enkelte midlertidige regler nå.

Jeg vil kommentere prosessen her litt. Da den forrige regjeringen sendte forslaget på høring og høringen ble avsluttet, også under den forrige regjeringen, var smittesituasjonen en annen. Da var gjenåpning av samfunnet i fokus, og det var ikke grunnlag for å videreføre de midlertidige reglene, etter det vi fikk råd om. Så har situasjonen endret seg veldig de siste ukene, og vi begynte arbeidet med å kunne forlenge disse lovene straks det var grunnlag for det. Jeg vil takke komiteen igjen for virkelig en veldig god innsats for å sikre at domstolene kan være i stand til å utføre sitt samfunnsoppdrag også videre i pandemien.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Maria Aasen-Svensrud (A) [10:22:46]: Etter å ha hørt statsrådens innlegg og innlegget fra Fremskrittsparti-representanten i komiteen synes jeg det er på sin plass å påpeke at jeg tror det for prosessens del er uheldig at Stortinget får til behandling saker som bryter med den normale saksgangen. Men jeg tror vi må kunne være enige om at her bærer forrige regjering og nåværende regjering et felles ansvar, for det var vel slik at da forrige regjering tidligere i høst mer eller mindre avlyste pandemien, ga man også uttrykk for – som statsråden gjorde rede for – at det ikke var nødvendig med en videreføring av de midlertidige lovene som omhandlet smitte. Det viste seg dessverre å være feil. Med det vil jeg takke departementet og statsråden for raskt å snu seg rundt og komme til Stortinget med saken.

Jeg ønsker å legge til, for jeg satt i justiskomiteen også i forrige periode, at ikke mindre enn to ganger i forrige periode oppsto det lovtomme hull, nettopp fordi man ikke klarte å ha en saksgang som fulgte opp de midlertidige lovverkene slik at man fikk en sømløs overlapping. Komiteen måtte også da snu seg raskt rundt og sørge for at de lovtomme rommene ble så små som mulig, og samarbeidet fungerte også da godt mellom departement og komité og regjering og storting for å få det på plass. Det er en krevende situasjon når smitteendringen skjer raskt i samfunnet og både regjering og storting er nødt til å snu seg rundt. Jeg er igjen glad for at komiteen klarte å behandle dette raskt, og at vi nå tetter igjen det gapet som dessverre oppsto.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:24:32]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom) (Innst. 61 L (2021–2022), jf. Prop. 34 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det ikkje verta gjeve høve til replikkar, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Maria Aasen-Svensrud (A) [10:25:13] (ordfører for saken): Prop. 34 L for 2021–2022 fremmer forslag om et midlertidig kapittel 3 A i straffegjennomføringsloven, med regler som kan komme til anvendelse under utbrudd av allmennfarlig smittsom sykdom, og som kan bidra til en forsvarlig straffegjennomføring i en alvorlig smittesituasjon. Etter forslaget skal reglene gjelde fram til 1. juli 2022. Slike regler har vi hatt fram til 1. desember i år, men nå er hjemmelen utløpt.

Komiteen hadde gjerne sett at situasjonen i dag var endret, slik at det ikke var behov for slike midlertidige regler. Den siste tids utvikling viser dessverre det motsatte.

Komiteen viser til at hjemlene, som tidligere, går ut på at de bare kan anvendes når det har brutt ut en allmennfarlig smittsom sykdom som smitter ved indirekte kontakt, dråpesmitte eller luftbåren smitte, og det på grunn av sykdomsutbruddet er nødvendig med tiltak etter dette kapittelet.

Komiteen merker seg at forslaget for øvrig inneholder de samme hovedelementene som i den nå opphevede loven av 11. juni 2021. Det betyr:

- en bestemmelse om besøk i fengsel
- en bestemmelse om utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte for å forebygge overføring av smitte
- en bestemmelse om straffegjennomføring utenfor fengsel, i hovedsak med elektronisk kontroll
- en bestemmelse om permisjon og frigang
- en bestemmelse om straffeavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet

Komiteen registrerer at det nye lovforslaget innholdsmessig avviker fra de reglene som gjaldt fram til 1. desember 2021 på to punkter; det er § 45 b, om besøk i fengsel, og det er § 45 c, om utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte.

Komiteen viser til at forslaget skal bidra til en forsvarlig straffegjennomføring under utbrudd av allmennfarlig smittsom sykdom også etter 1. desember 2021. De tiltakene som straffegjennomføringsloven kapittel 3A hjemler, kan være inngripende. Reglene er imidlertid utformet på en måte som innebærer at de bare skal benyttes når det er nødvendig, og tiltakene skal langt på vei vurderes i relasjon til den enkelte domfelte eller innsatte.

Kravene til nødvendighet og forholdsmessighet er i prinsippet de samme i normaltider og en konsekvens av at kriminalomsorgen ivaretar mennesker som er fratatt friheten til å bevege seg fritt.

Som saksordfører vil jeg igjen få takke alle medlemmene av justiskomiteen for et godt samarbeid om å få på plass denne midlertidige loven svært raskt.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [10:28:05]: Jeg er svak for repriser, så da er det jo greit å tegne seg enda en gang.

Jeg vil i denne saken understreke viktigheten av god saksbehandling når det spesielt handler om tiltak der mennesker lever under frihetsberøvelse. Dette er veldig inngripende tiltak, noen av de mer inngripende tiltakene vi faktisk iverksetter for å bøte på den smittesituasjonen vi har nå. Det er derfor viktig at sakene går gjennom komité og blir skikkelig behandlet der.

Det forslaget som ligger på bordet i dag, er bedre enn det forrige regelverket vi hadde. Det er bra at bemanningsmessige utfordringer i kriminalomsorgen nå ikke danner grunnlag for nektelse av besøk. I den anledning kan det være greit å understreke og minne om at kriminalomsorgen har opplevd år med kutt under den blå regjeringen, at bemanningen har vært presset i kriminalomsorgen lenge, men at regjeringen og SV nå styrker kriminalomsorgen etter år med kutt. Dette er også viktig for at det ikke bare blir målsettinger på papiret, men at kriminalomsorgen faktisk får de verktøyene for å kunne følge opp påleggene de får fra oss.

Det er også viktig at reglene nå tilpasses slik at de som får mindre enn to timers meningsfylt menneskelig kontakt, skal ha mulighet for kontakt med familie eller andre ved bruk av fjernkommunikasjon. Det kan ikke underdrives hvor krevende det vil være å sitte frihetsberøvet, sitte mer isolert enn det straffen har vært tiltenkt å være – hvor utrolig krevende det kan være. Derfor er det å avbøte slike utilsiktede konsekvenser av smittetiltakene viktig. Og derfor er vi glad for det regelverket som er på bordet i dag, og mener det er viktig at det blir praktisert på en god måte og med minst mulig inngrep for dem som soner. Så er det viktig å understreke midlertidigheten i denne loven, at dette er en lov som nå varer et halvt år. Det er ikke heldig for dem som opplever inngre-

pene, men det er nødvendig for å bøte på smittesituasjonen vi nå står i.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [10:30:52]: Koronakrisen har virket inn på livet til oss alle, kanskje enda mer for dem som bor på offentlige institusjoner, herunder i fengsel. Da pandemien traff, var kriminalomsorgen nødt til å kaste seg rundt og finne smittevernvennlige løsninger i fengslene, men samtidig ivareta de innsattes psykiske og fysiske helse. I den forbindelse ble det vedtatt midlertidige koronaregler om straffegjennomføring. Det er viktig at vi er nøye på at vi ikke er så adaptive at vi lar midlertidige koronatilpasninger gli over til å bli normalen, og det er derfor viktig for Venstre å understreke at disse reglene ikke er varige. Jeg viser også til merknaden vår.

Dessverre er ikke pandemien over, og behovet for å videreføre enkelte tiltak er til stede. Koronatiltakene vi lenge har levd med, har derfor for de fleste av oss blitt opplevd som veldig inngripende. Desto mer inngripende må det føles for dem som sitter inne og allerede er fratatt friheten til å bevege seg fritt. Det er derfor helt avgjørende at de tiltakene vi nå viderefører, kun benyttes når det er absolutt nødvendig, og at de – slik komiteens tilråding også sier – skal ses i sammenheng med den enkelte innsattes situasjon.

Tiltakene må være forholdsmessige, og det må tas særlig hensyn til innsatte med barn eller de som er i en særlig sårbar situasjon. For å sikre denne forholdsmessigheten er det viktig at kriminalomsorgens beslutninger bygger på brede og eksterne helsefaglige vurderinger. Det er en forutsetning at vi da viderefører koronabestemmelsene. Kriminalomsorgen må, som også en rekke av høringsinstansene har understreket, hele tiden vurdere tiltakene opp mot de helsemessige effektene reglene har for de innsatte i fengslene.

Inngripende og isolerende tiltak påvirker alles helse. Det påvirker oss negativt, og det fører til at vi kan føle på en større avstand til hverandre og til samfunnet. Sånn er det også for de innsatte i fengslene. Derfor er det helt avgjørende at vi tar deres rettigheter og helse på alvor.

Statsråd Emilie Mehl [10:33:14]: Jeg vil igjen takke komiteen for samarbeidet og for at komiteen har snudd seg raskt rundt og bidratt til at vi kan få behandlet denne saken.

Fengsel innebærer at mange mennesker bor under samme tak, med begrensede muligheter til å trekke seg tilbake. Utbruddet av covid-19 har hatt betydelige konsekvenser for kriminalomsorgen. Innledningsvis under pandemien la etaten stor vekt på å hindre smitte i fengslene og på å redusere antall innsatte for å sikre forsvarlige forhold for dem som fortsatt måtte være der.

Gjennom perioden med covid-19 er det gitt midlertidige regler om straffegjennomføring i flere runder – først en forskrift i medhold av koronaloven, deretter ved lover vedtatt av Stortinget i mai og desember 2020 og i juni 2021. Det siste lovvedtaket, fra juni 2021, var tidsbegrenset til 1. desember i år og gjaldt både covid-19 og eventuelle utbrudd av andre sykdommer som ligner og smitter lett.

Behovet for å benytte de hjemlene som har ligget i disse særskiltene reglene, har variert. Tidligere i høst gikk det meste som normalt i kriminalomsorgen, men nå har situasjonen endret seg, og covid-19 gjør seg som kjent mer gjeldende igjen.

Når det iverksettes begrensninger i muligheten for fengselsbesøk, permisjon eller frigang eller utelukkelse fra fellesskapet med andre innsatte etter disse reglene, innebærer det en belastning for både innsatte og pårørende. Samtidig mener Kriminalomsorgsdirektoratet at disse reglene har vært nødvendige for å klare å håndtere pandemien forsvarlig og innenfor sikre, rettslige rammer.

Jeg tror vi alle er enige om at det beste hadde vært om vi kunne klare oss uten disse reglene, men i dagens situasjon, med mye smitte av covid-19 og fortsatt usikkerhet om hvordan det vil utvikle seg videre, mener jeg at vi bør ha sånne regler også en stund framover. Med noen justeringer har vi derfor foreslått regler tilsvarende straffegjennomføringsloven kapittel 3 A for tiden fram til 1. juli 2022.

I arbeidet med saken har jeg vært opptatt av at vi går grundig inn i dette og legger vekt på at tiltakene skal være så lite inngripende som mulig. Derfor har vi sett til høringen, og etter innspill under høringen er forslaget om bestemmelsen om besøk i fengsel snevret noe inn, ved at bemanningsmessige utfordringer ikke lenger skal gi grunnlag for å nekte besøk etter disse reglene. Det er også uttalt i proposisjonen at den økte tilgangen på testing bør få betydning for vurderingen av om kriminalomsorgen skal nekte besøk på grunn av fare for smitte fra den besøkende. I tilknytning til bestemmelsen om utelukkelse fra fellesskapet er det bl.a. uttalt at kriminalomsorgen skal tilrettelegge for bruk av selvtesting.

Maria Aasen-Svensrud (A) [10:36:41]: Som representanten fra SV og andre her har redegjort for på en god måte, har regjeringen lagt fram et forslag som i større grad tar hensyn til det menneskerettslige rundt soningsforholdene til den enkelte innsatte. Dette er klokt, og det følger godt opp bl.a. Sivilombudsmannens kritikk i høringsrundene som har vært tidligere.

Så ønsker jeg også å peke på at vi allerede nå ser at smittevernsituasjonen ved en del av landets fengsler begynner å bli krevende. Vi får tilbakemeldinger fra tillits-

valgte som peker på at presset nå øker, og at det er vanskelig å sørge for at smitten ikke sprer seg i en rekke av våre fengsler.

Derfor er det viktig å huske at når vi nå sier at bemanningsmessige forhold ikke danner grunnlag for å nekte besøk, og vi utvider muligheten for kontakt med familie – noe som absolutt er vel og bra – har dette en effekt på bemanningssituasjonen og hverdagene i fengslet. Det vil utfordre situasjonen ytterligere. Dette kan føre til at andre regler i lovverket som vi nå vedtar, kommer til å bli brukt hyppigere, som tidligløslatelse og andre mulige ordninger for å få ned belegget i fengslene. Tas belegget i fengslene ned, vet vi at da vil soningskøene i en kort periode øke på utsiden av fengslene. Dette er uheldig, og dette er noe Stortinget bør følge nøye med på og sørge for at vi finner gode løsninger for der det er mulig, og at man raskt kommer tilbake til en hensiktsmessig hverdag idet smittesituasjonen tillater det.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:38:29]

Interpellasjon fra representanten Erlend Wiborg til arbeids- og inkluderingsministeren:

«Debatten rundt negativ sosial kontroll er en viktig debatt. Vi ser at altfor mange utsettes for det i Norge, og dette gjelder især kvinner og barn med minoritetsbakgrunn. Negativ sosial kontroll er ikke alltid like synlig og lett å avdekke, men bruken av for eksempel burka og niqab er en av de mest synlige formene for negativ sosial kontroll. Bruken vanskeliggjør også identifisering og er kvinneundertrykkende og til hinder for god integrering. Når Fremskrittspartiet har tatt opp dette tidligere, har enkelte hevdet at et forbud mot slike heldekkende plagg kan stride mot menneskerettighetene. Heldigvis har Den europeiske menneskerettsdomstol behandlet dette spørsmålet, og de kom frem til at Frankrikes forbud mot burka og niqab er i overensstemmelse med menneskerettighetene.

Støtter statsråden Fremskrittspartiets syn om at burka, niqab og andre heldekkende plagg bør forbys?»

Erlend Wiborg (FrP) [10:39:49]: Kampen mot negativ sosial kontroll er en av de viktigste frihetskampene vi har i dagens Norge. Norge er et land som i stor grad gir folk like muligheter, uavhengig av kjønn, religion, bakgrunn, etnisitet, legning osv. Det at folk er fri til å styre sitt eget liv, er helt essensielt i vårt samfunn.

Selv om det store flertallet av oss nyter godt av denne friheten, gjelder det dessverre ikke alle. Det er krefter i vårt samfunn som motarbeider disse frihetsidealene vi har, som motarbeider de opparbeidede frihetene både menn og kvinner har. Det er folk og miljøer i Norge som ikke aksepterer at menn og kvinner er like mye verdt. Det er folk og miljøer i Norge som ikke aksepterer at jenter og kvinner skal kunne styre sitt eget liv. Dette ser vi spesielt i konservative muslimske miljøer, der spesielt jenter blir sett på som en manns eller familiens eiendom. Dette arter seg enkelte ganger som direkte tvang, andre ganger mer indirekte, men da f.eks. gjennom negativ sosial kontroll, som like fullt er tvang.

Dette skjer på flere områder, men i min interpellasjon i dag løfter jeg bruken av heldekkende plagg som nikab og burka. Både jeg og Fremskrittspartiet har tatt opp dette flere ganger tidligere, og vi har blitt møtt med flere motargumenter. Et av motargumentene har vært: Dette gjelder så få, hvorfor skal vi da bruke tid på det? Antallet er uvesentlig. Vi må diskutere de prinsipielle sidene her. Mye tyder også på at problemet er voksende, og det er bedre å ta ondet ved roten enn å vente til det har vokst seg større. Uansett er det uvesentlig om dette gjelder én person, 100 personer eller 10 000 jenter. Jeg kommer ikke til å gi meg i kampen mot tvang og negativ sosial kontroll før ingen utsettes for dette – ingen.

Bruken av nikab og burka har flere sterkt problematiske sider. Det ene er det rent praktiske, ved at er man sterkt kamuflert i det offentlige rom, kan det skape sikkerhetsutfordringer. Vi hadde aldri akseptert at noen gikk med finlandshette inn i en bank. Det skaper også store utfordringer for den enkelte. Nikab og burka hindrer vår jobb med likestilling. De damene som går med dette, er uintegrerbare. Identiteten deres er borte, de er ingen, de kan ikke fungere på en arbeidsplass.

Så til et annet viktig argument: Vi kan ikke diskutere bruken av nikab og burka som et plagg. Det ligger en symbolikk i det, for hvis det bare var et plagg, kunne en like gjerne ikledd seg hettegenser, joggebukse, lue og munnbind, men det gjør en ikke. Ideologien bak nikab og burka er en barbarisk og brutal ideologi, islamismen. Det er en ideologi på linje med nazismen og kommunismen. Ideologien motarbeider hele vårt frie, demokratiske samfunn. Det må bekjempes. Vi kan ikke være naive. Ingen jenter eller kvinner skal tvinges til å bruke disse symbolene.

Hvis norske miljøer hadde ment at damer skal pakke seg inn på denne måten, hadde alle reagert. Så av hensyn til både samfunnets sikkerhet, kampen mot islamismen og ikke minst for å sikre alle jenter og kvinner i Norge de grunnleggende frihetene i vårt samfunn utfordrer jeg statsråden: Støtter statsråden Fremskrittspartiets syn om at burka, nikab og andre heldekkende plagg bør forbys?

Statsråd Hadia Tajik [10:44:36]: Eg tek sterkt avstand frå religiøst eller ideologisk motivert ansiktstil-

dekking. For meg er det eit tydeleg symbol på mangel på likestilling og på negativ sosial kontroll. Eg kjem til å kjempa mot det og haldningane bak det. Så er spørsmålet: Korleis gjer me det på best mogleg måte?

Det finst allereie eit forbod mot ansiktsdekkjande plagg i barnehagar og i undervisningssituasjonar. Dette er eit forbod som er nødvendig og viktig. Det er eit forbod som sørgjer for god samhandling og kommunikasjon, noko som er avgjerande for eit godt læringsutbyte. Eg meiner at dette forbodet tek hand om det som er ein vesentleg del av behovet som me kunne ha hatt for å forby bruk av ansiktsdekkjande plagg generelt i Noreg i dag.

Det er fleire dilemma knytte til det å innføra eit generelt forbod mot ansiktsdekkjande plagg. Interpellanten viser til at Den europeiske menneskerettsdomstol i 2014 behandla spørsmål om det franske forbodet mot bruk av ansiktsdekkjande plagg på offentleg plass, og at dei kom fram til at det ikkje er i strid med Den europeiske menneskerettskonvensjon. Men me veit òg at i 2018 vurderte FNs menneskerettskomité at eit generelt forbod, heller enn å beskytta kvinner som brukar heildekkjande plagg, vil kunna ha den motsette effekten: avgrensa dei til heimane deira, hindra deira tilgang til offentlege tenester og potensielt utsetja dei for overgrep og for marginalisering.

Eit forbod mot ansiktstildekking er ikkje omtalt i Hurdalsplattforma. Det er ikkje regjeringas politikk å bruka ytterlegare forbod her, utover det me allereie har. I staden for å innføra eit generelt forbod på offentleg plass eller å utvida dagens forbod meiner eg at me er nøydde til å auka innsatsen for å kjempa mot negativ sosial kontroll gjennom andre tiltak. Eg vil nemna nokre.

For det fyrste finst det i dag 59 minoritetsrådgjevarar på utvalde skular. Dette er ei ordning som vart introdusert fyrste gong under Stoltenberg-regjeringa. Seinare har ho vorte utvida fleire gonger. Det er noko som senkar terskelen for at elevane tek kontakt, og det er eit viktig tiltak for å koma tidleg inn med fleire førebyggjande tiltak. Det finst òg fire integreringsrådgjevarar på utvalde utanriksstasjonar som yter konsulær bistand til folk som er utsette.

For det andre kom Integrerings- og mangfaldsdirektoratet sitt fagteam for førebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vald på plass i 2021. Dei gjev rettleiing til tilsette i skular som ikkje har minoritetsrådgjevarar. Dei gjev rettleiing til flyktningtenester, til Nav, til vaksenopplæringsinstitusjonar og til andre hjelpetenester.

For det tredje har me på nasjonalt nivå fått på plass fleire særskilde hjelpetenester som har spisskompetanse på negativ sosial kontroll og på æresrelatert vald, på tvangsekteskap og på kjønnslemlesting. Blant anna gjev det nasjonale, tverretatlege kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlesting og negativ sosial kontroll råd og rettleiing til alle som har behov for det, inkludert tilsette i hjelpetenestene og ikkje minst utsette personar sjølve.

Arbeidet for å kjempa mot negativ sosial kontroll handlar bl.a. om å vareta grunnleggjande rettar, om å hindra utanforskap og om å kjempa mot vald og overgrep. I regjeringsplattforma rettar me merksemda mot konkrete område og tiltak som me kjem til å ha søkjelys på framover. Eg kjem til å nemna fem av dei.

For det fyrste vil regjeringa jobba for sterke kompetansemiljø i politidistrikta og for at dei ordinære hjelpetenestene får betre føresetnader for å fanga opp personar som er utsette. For det andre vil me fremja forslag om endringar i straffelova for å styrkja rettsvernet til den enkelte, og me vil samarbeida med trus- og livssynssamfunn om å styrkja integreringa, betra likestillinga og auka kunnskapen om norsk lov innanfor livssynsfeltet. For det tredje rettar me merksemd mot transnasjonale utfordringar og vil vurdera om tvangsekteskap og æreskontroll på tvers av landegrensene skal kunna sjåast på som organisert kriminalitet eller menneskehandel. For det fjerde vil me styrkja arbeidet for å hindra at barn og unge vert etterlatne av foreldra sine i utlandet, mot sin vilje. For det femte kjem eg til å vera veldig tydeleg på kva for verdiar som dannar grunnlaget for spelereglane i Noreg. Der kjem likestilling til å vera ein heilt sentral del av bodskapet.

Erlend Wiborg (FrP) [10:49:53]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg tar det positive først. Det er at statsråden deler – i hvert fall sånn jeg tolker henne – det som i utgangspunktet er Fremskrittspartiets syn på burka og nikab. Som statsråden selv sier, er dette et sterkt kvinneundertrykkende plagg.

Vi har en god del sitater som viser hva statsråden tidligere har sagt – at statsråden har hatt utsagn som er ganske like det Fremskrittspartiet har hatt. Fremskrittspartiet har også registrert at tidligere innvandringspolitiske talsperson i Arbeiderpartiet, Arild Grande, gikk inn for et forbud. Hans etterfølger, Lise Christoffersen, som var innvandrings- og integreringspolitisk talskvinne for Arbeiderpartiet, gikk inn for et forbud.

Så har vi partileder i Arbeiderpartiet, Jonas Gahr Støre. Arbeiderpartiet har tidligere vist til at de mente at Fremskrittspartiets ønske om å forby dette er i strid med menneskerettighetene. Men som jeg viser til i interpellasjonen, og som statsråden var inne på, kom jo dommen som viste at Fremskrittspartiet hadde rett. Vi har full mulighet til å innføre dette forbudet. Da uttalte Arbeiderpartiets leder, Jonas Gahr Støre, at han åpnet opp for et forbud mot heldekkende plagg på bakgrunn av dommen som da kom.

Da er det jeg lurer litt – dette begynner jo å bli noen år siden – for Arbeiderpartiet er åpenbart enig med Fremskrittspartiet i at burka og nikab er sterkt kvinneundertrykkende plagg, det hindrer integreringen, det gjør jenter og kvinner ufrie, det gjør at jenter og kvinner ikke får nyte godt av de frihetene alle vi andre har. Men så vil man ikke gjøre noe! Da hjelper det fint lite at statsråden står her på denne talerstol og sier at hun ønsker å være veldig tydelig. Det hjelper ikke.

Beklager, men jeg har ikke tro på at de konservative muslimske miljøene lytter veldig mye til hva som uttales fra denne talerstol. Derfor er jeg skuffet over at Arbeiderpartiet – og nå også Senterpartiet – velger å lukke øynene for den store utfordringen dette er for de jentene og kvinnene som ikke får nyte godt av de frihetene alle vi andre tar for gitt.

Statsråd Hadia Tajik [10:53:03]: Det er Hurdalsplattforma som legg premissa for regjeringa sin politikk. Der er forbod mot ansiktstildekking ikkje omtalt, derfor er det heller ikkje regjeringa sin politikk. Det er heller ikkje omtalt i Arbeidarpartiets gjeldande partiprogram, og det er det som legg grunnlaget for kva Arbeidarpartiet meiner.

Så har representanten Wiborg heilt rett i at i den offentlege politiske debatten har Arbeidarpartiets representantar sjølvsagt òg teke levande del i dei diskusjonane. Det skulle berre mangla. Det burde ikkje vera framandt for Framstegspartiet at det føregår sånn. Dei deltek òg svært levande i dei offentlege politiske debattane.

I 2017 stilte representanten Jan Bøhler – då frå Arbeidarpartiet – eit spørsmål til den dåverande innvandrings- og integreringsministeren, Sylvi Listhaug, om eit nasjonalt forbod mot burka og andre klesplagg. Då svara dåverande justisminister Listhaug at den regjeringa ho var ein del av, ikkje ville innføra eit nasjonalt forbod mot nikab og burka. Det handla då om skulen. Eg vil understreka at det at ein har denne typen diskusjonar, er jo ikkje så veldig framandt for eit parti som no har den dåverande justisministeren som partileiar.

Representanten viser òg til dommen i Den europeiske menneskerettsdomstol i 2014. Der viste domstolen at statane har ein ganske vid skjønnsmargin på dette feltet, og at det franske forbodet var forholdsmessig og nødvendig. Dei har to liknande saker frå Belgia, der dei òg meinte det ikkje utgjorde brot på Den europeiske menneskerettskonvensjon.

Eg skulle gjerne høyrt interpellanten si vurdering av to saker i FNs menneskerettskomité frå 2018, der dei behandla forbod mot ansiktsdekkjande plagg, for dei sakene viser at komiteen stiller veldig strenge krav til nødvendigheits- og forholdsmessigheitsvurderingar, etter den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettar, og strengare krav enn det EMD har gjort etter EMK. Det vil vera naturleg at ein går inn i den typen detaljar når representanten sjølv etterspør det.

Dei kom i begge sakene fram til at det franske forbodet ikkje var nødvendig eller forholdsmessig, og at det krenkte klagaren sine rettar etter den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettar etter artikkel 18. Komiteen kom òg fram til at det franske forbodet innebar diskriminering på grunnlag av kjønn og religion, i strid med artikkel 26.

No meiner jo eg at forholda i Frankrike og Belgia ikkje nødvendigvis kan samanliknast direkte med forholda i Noreg, men når representanten sjølv trekkjer fram denne typen samanlikningar, vil eg gjerne høyra hans meir inngåande vurderingar av dette. Sjølv meiner eg at for å kjempa mot denne typen symbol og plagg, som eg òg opplever som eit tydeleg symbol på mangel på likestilling, er det andre verkemiddel som er meir eigna.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [10:56:29]: Kampen mot negativ sosial kontroll har mange likhetstrekk med kamper arbeiderbevegelsen og kvinnebevegelsen har kjempet før. Det er kampen for friheten til å velge hvem man er, til å elske den man vil, til å bli den man ønsker. Det å dekke til sitt ansikt ut fra religiøs eller ideologisk overbevisning er det lett å ta avstand fra. Det hører ikke hjemme i frihetskampen vi kjemper på vegne av alle kvinner.

Negativ sosial kontroll skaper vanskelige familieforhold. Det skaper usikre ungdommer, det skaper dårligere samfunn. Skal vi klare å skape et samfunn hvor alle er fri, må vi se på årsakene til at noen er ufri. Ofte er det foreldre og familier som utøver den negative sosiale kontrollen, som stenger jenter inne på jenterommet – stenger dem ute fra verden.

I en Fafo-rapport om sosial kontroll kommer det fram at den negative sosiale kontrollen avtar jo lenger foreldrene bor i og blir en del av Norge. Vi må gi foreldrene verktøyene de trenger – og si ifra om hva vi som samfunn forventer – for å oppdra barna uten negativ sosial kontroll.

Det viktigste vi kan gjøre for å motvirke negativ sosial kontroll, er å styrke integreringen i Norge. Når familien ikke godtar den man er, skal samfunnet være der som et fellesskap for å ta imot en. Vi må gi barn og ungdom mot til å ta diskusjonen med egne foreldre. Drømmen om det frie liv i Norge skal vi som samfunn legge til rette for. Alle som kommer til Norge, skal få bli en del av det store fellesskapet vårt.

Da er det synd at Fremskrittspartiet ikke prioriterer å løse disse kompliserte oppgavene, men alltid tyr til lettvint retorikk når det gjelder forbud, straff og tvang.

Wiborg sier i dag at vi ikke gjør noe, og det er helt feil. I Hurdalsplattformen sier vi nemlig tydelig at regjeringens hovedmål for integreringsarbeidet er å få flere i arbeid, bygge sterke fellesskap, skape gode fellesarenaer, fremme likestilling og bekjempe negativ sosial kontroll.

Kvinnekampen kjemper vi hver eneste dag, og vi kommer stadig nærmere reell frihet for alle kvinner. Det kan vi ikke takke Fremskrittspartiet for.

Grete Wold (SV) [10:59:13]: Alle kvinner, barn og unge har rett til å leve livet sitt fritt for fysisk og psykisk vold. Undertrykkende strukturer med negativ sosial kontroll og æresrelatert vold har eksistert i ulike kulturer til ulike tider og i forskjellig grad. Men det handler også om den kontrollen – den samme kjønnsdiskriminering – som særskilt rammer kvinner og barn også i vårt samfunn, også i dag. Behandlingen av disse spørsmålene må derfor alltid ses i et likestillingspolitisk perspektiv og i et barnerettighetsperspektiv. Det er ingen som vil mene at negativ sosial kontroll er ok; bare ordet negativ medfører ubehag, og når vi setter det sammen med kontroll, blir det enda mer problematisk.

Så er det noen miljøer og kulturer som mener at en viss sosial kontroll er positivt og et samfunnsmessig gode. Det synes ikke vi i vårt samfunn er greit, og derfor skal vi jobbe sammen om å få slutt på det. Men det å knytte negativ sosial kontroll direkte opp mot et forbud mot heldekkende plagg – noe som i seg selv også vil medføre en kontroll, men det er en kontroll som interpellanten synes å mene er akseptabel – blir en feil tilnærming.

Tvang er noe vi alltid skal bekjempe. Det at jenter og kvinner ikke har selvbestemmelse om hva de kan ha på seg, er så klart helt uakseptabelt. Da blir jo spørsmålet igjen: Hvordan jobber vi med det? Målet er, antar jeg, at kvinner selv skal bestemme om de vil ha heldekkende plagg eller ikke. Et forbud mot å ha det vil jo være å gå i den andre grøfta og igjen påføre kvinner kontroll og manglende selvbestemmelse.

Hvordan vil vi i vårt parti bekjempe det? For det første handler det om godt integreringsarbeid. God skole, utdanning for alle, språkkunnskap og ikke minst sterk tilknytning til arbeidslivet er faktorer for å sikre deltakelse i samfunnet og i fellesskapet. I tillegg må vi ha kommunikasjon. Vi må ha en dialog med og en inkludering av de miljøene og de personene som det faktisk gjelder. Tiltak tredd ned over hodet på folk fungerer sjelden etter hensikten, uansett folkeslag, kultur eller religiøs tilnærming.

Det å støtte opp enkeltpersoner som utfordrer sine miljøer, og bidra til at det er trygt å si fra også i strenge kulturer hvor det kan forekomme reaksjoner, er også en samfunnsoppgave. Vi må gi støtte, også økonomisk, til de organisasjonene – og dem er det mange av – som jobber forebyggende, både gi informasjon inn i miljøene og ut til oss andre, som står på utsiden.

Til slutt, som statsråden nevnte – minoritetsrådgivere i skolen. SV har i sitt alternative budsjett satt av midler til at man kan ha det også i ungdomsskolen, ikke kun i videregående skole. Det handler om å forebygge, det handler om dialog, og det handler om å finne gode løsninger sammen.

Vi erkjenner at bruk av slike plagg kan ha problematiske sider. Vi ønsker alle et åpent og fritt samfunn, all den tid det kan være vanskelig å skille om bruken er helt frivillig eller under en form for tvang eller usosial påvirkning. Disse kleskodene gjelder kun for kvinner, og det kan være et uttrykk for diskriminering og undertrykkelse. Men SV mener at et forbud ikke er veien å gå. Vi skal fortsette arbeidet på en slik måte at det legger grunnlaget for et allment menneske- og kvinnesyn basert på likeverd. Det gjør vi best med en aktiv politikk for å bekjempe de undertrykkende kulturene og strukturene vi finner i ulike miljøer, også her i landet.

SV setter av 15 mill. kr i sitt alternative budsjett til frivillig arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Det er mange gode krefter som jobber med oss på dette, men de trenger også midler og forutsigbarhet i sitt arbeid. Vi tar dette på største alvor. Negativ sosial kontroll skal vi bekjempe sammen, samtidig som vi ønsker at kvinner selv skal bestemme hva de ønsker å ha på seg når de står opp om morgenen.

Jeg synes det er betryggende og positivt at statsråden støtter denne tilnærmingen, og at vi i fellesskap skal bekjempe dette, men uten at vi trenger å gå til et generelt forbud.

Erlend Wiborg (FrP) [11:03:46]: Hadde det ikke vært uparlamentarisk, hadde det vært fristende å si at det foregående innlegget var en studie i grenseløs naivitet. Det å innse at dette er et problem, men mene at dette løses ved at konservative islamister kanskje vil endre oppfatning ved litt mer penger til fritidsklubber og minoritetsrådgivere, er grenseløs naivitet.

Jeg takker dem som har deltatt i interpellasjonsdebatten, men det jeg stusser på, er: Hvor er Senterpartiet, hvor er Høyre, hvor er Venstre, hvor er Kristelig Folkeparti – hvor er de andre partiene – i en debatt som handler om grunnleggende frihet, at alle jenter og kvinner i Norge uavhengig av bakgrunn skal ha den samme friheten? Nei da, da velger de samme partiene ikke å delta.

Jeg har lyst til å komme med et par sitater. Partilederens uttalelse må man vel stole på, og Jonas Gahr Støre uttalte:

> «Heldekkende plagg fungerer i praksis som diskriminering av kvinner.»

Da vet vi at Arbeiderpartiets leder og dagens statsminister mener det, mens partiet hans og hans regjering ikke ønsker å gjøre noe med det.

Så sier statsråd Hadia Tajik at det har vært litt debatt i partiet, men at det ikke ble fattet noe vedtak på landsmøtet. Det er feil, Arbeiderpartiets landsmøte vedtok at heldekkende plagg i praksis fungerer som diskriminering av kvinner. Når Arbeiderpartiets landsmøte vedtar det, er det underlig at Arbeiderpartiet ikke har noen politikk for å endre det.

Så går Arbeiderpartiets talsperson, Siri Gåsemyr Staalesen, på talerstolen og mener at dette er lettvint retorikk fra Wiborg og Fremskrittspartiet. Jeg trakk litt på smilebåndet, for retorikken jeg brukte, er direkte sitater fra Arbeiderpartiets representanter Lise Christoffersen og Arild Grande, så det Arbeiderpartiet nå kategoriserer som lettvint retorikk, er direkte sitater fra Arbeiderpartiets representanter. Det synes jeg er underlig.

Jeg mener som sagt at en av de beste uttalelsene var det Lise Christoffersen fra Arbeiderpartiet som kom med:

> «Niqab og burka hindrer vår jobb med likestilling. De damene som går med dette, er uintegrerbare. Identiteten deres er borte. De er ingen. De kan ikke fungere på en arbeidsplass.»

Jeg mener det er gode ord med tanke på det vi faktisk diskuterer. Det jeg synes er trist, er at regjeringen velger friheten til konservative islamister foran friheten til hver enkelt jente og kvinne i Norge til å kunne leve det livet de selv måtte ønske.

Statsråd Hadia Tajik [11:07:07]: Eg har brukt store delar av mitt vaksne liv på å stå opp imot konservative islamistar. Eg finn meg ikkje i at representanten Wiborg påstår noko anna. Det er ikkje slik at den einaste måten å kjempa mot konservative ideologiar på er å fremja forslag om forbod. Hadde det vore slik, ville eg tru at me ville innført langt fleire forbod på langt fleire område.

Eg har ikkje høyrt representanten Wiborg si vurdering av FNs menneskerettskomité og deira stilling til det franske forbodet frå 2018. Eg etterlyste det i det førre innlegget mitt. Det er uklart for meg, når representanten Wiborg er så engasjert i saka, kvifor han ikkje ville gå nærmare inn på det. Eg har heller ikkje høyrt representanten Wiborg gjera greie for dei andre tiltaka Framstegspartiet vil fremja for å beskytta jenter som vert utsette for negativ sosial kontroll, når dette forbodet tydelegvis ikkje har fleirtal i denne salen.

Me har høyrt omtalar som lettvint og naivt frå ulike representantar som har delteke i debatten. Men lettvint og naivt – det er å koma opp på denne talarstolen og snakka om forbod og bruka store bokstavar og utropsteikn, men ikkje visa vilje til å søkja fleirtal for å beskytta dei jentene det er snakk om her.

Eg merkar meg representanten Wiborg si utmerkte evne til å referera sitat frå andre. Eg vil invitera representanten Wiborg til å laga nye sitat, ved å fremja forslag til tiltak som har eit grunnlag for fleirtal, som reelt kan bidra til å fremja meir integrering, meir likestilling og å beskytta jenter som vert utsette for negativ sosial kontroll. Det er i alle fall den rolla som Arbeidarpartiet og Senterpartiet i denne regjeringa har tenkt å ta, med dei forslaga som me ønskjer å fremja, som er solid forankra i Hurdalsplattforma, som bl.a. handlar om eit grundig lovarbeid, men òg om å styrkja hjelpetenester, minoritetsrådgjevarar og andre ordningar som kan stilla opp for jenter som er i ein utsett posisjon. Utover det takkar eg for debatten.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er då avslutta.

Dermed er dagens kart behandla ferdig. Stortinget tek no pause, og i samsvar med den annonserte dagsordenen vert det votering kl. 14.

Stortinget tok pause i forhandlingane kl. 11.10.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl.15.

President: Masud Gharahkhani

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går da til votering over sakene nr. 1 og 2 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 9. desember 2021

Innstilling fra justiskomiteen om Midlertidig lov om enkelte tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 (Innst. 44 L (2021–2022), jf. Prop. 33 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

lov

om midlertidig lov om enkelte tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19

§ 1 *Formål og virkeområde*

Lovens formål er å tilrettelegge for en forsvarlig og rettssikker virksomhet i domstolene, politiet og påtale-

myndigheten mv. ved å avhjelpe konsekvenser av utbruddet av covid-19.

Loven gjelder så langt den passer for forliksrådene og jordskifterettene.

§ 2 *Folkerettslige begrensninger*

Loven gjelder med de begrensninger som følger av overenskomster med fremmede stater eller av folkeretten for øvrig.

§ 3 *Fjernmøter og fjernavhør*

Retten kan beslutte at rettsmøter helt eller delvis skal holdes som fjernmøter, og at avhør skal gjennomføres som fjernavhør, når det er nødvendig og ubetenkelig. I straffesaker bør det særlig legges vekt på sakens karakter og siktedes rettigheter, og siktede skal sikres adgang til fortrolig kommunikasjon med sin forsvarer under møtet. Retten kan beslutte at tolking skal gjennomføres som fjerntolking når det er forsvarlig.

Før retten treffer beslutning om fjernmøter og fjernavhør, skal partene gis anledning til å uttale seg.

Beslutning om fjernmøte, fjernavhør eller fjerntolking etter første ledd kan ikke ankes.

§ 4 *Rådslagning og avsigelse av dom ved fjernmøte*

Når det avholdes rådslagning med meddommere, kan dette skje ved fjernmøte.

Et rettsmøte for å avsi dom etter krav fra en dommer etter straffeprosessloven § 43 første ledd femte punktum kan avholdes som fjernmøte.

§ 5 *Krav til utleveringsbegjæring fra fremmed stat*

Begjæring om utlevering fra fremmed stat kan fremsettes ved bruk av elektronisk kommunikasjonsmiddel til kompetent norsk myndighet. Original utleveringsbegjæring skal ettersendes per post så snart det er mulig.

Ved begjæring om utlevering til rettsforfølgning vedlegges kopi av pågripelsesbeslutningen eller annen beslutning som er utferdiget i samsvar med vedkommende stats lovgivning, og som forutsetter at det er skjellig grunn til mistanke mot vedkommende for den straffbare handlingen.

Ved begjæring om utlevering til fullbyrding av dom vedlegges kopi av den fellende dommen.

Departementet skal foreta rimelige undersøkelser for å sikre at den elektroniske utleveringsbegjæringen er fremsatt av kompetent myndighet i den anmodende staten.

§ 6 *Elektronisk fremsendelse av rettsanmodninger fra fremmed stat*

Rettsanmodning fra en fremmed stat kan fremsendes ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Rettsanmodninger fra stater som ikke deltar i Schengensamarbeidet eller er medlem av EU, skal ettersendes per post så snart det er mulig.

§ 7 *Ikraftsetting og oppheving*

Loven trer i kraft straks.

Loven oppheves 1. juli 2022.

§ 8 *Overgangsregler*

Dersom en behandlingsmåte med hjemmel i denne loven er besluttet eller påbegynt før opphevingstidspunktet i § 7 annet ledd, skal loven gjelde ved behandlingen inntil saken er avsluttet i instansen.

Departementet kan gi overgangsregler.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2, debattert 9. desember 2021

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom) (Innst. 61 L (2021–2022), jf. Prop. 34 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom)

I

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. gjøres følgende endringer:

§ 17 første ledd annet punktum skal lyde:
Kriminalomsorgen kan beslutte hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i § 29 annet ledd og §§ 37, 38, *39, 40* annet ledd bokstav d *og § 45 c første ledd.*

§ 31 første ledd skal lyde:

Innsatte skal kunne motta besøk hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen *eller § 45 b*.

Nytt kapittel 3 A skal lyde:

Kapittel 3 A Særskilte bestemmelser under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom

§ 45 a *Virkeområdet for bestemmelsene i dette kapittelet*

Bestemmelsene i kapittelet her kommer til anvendelse når det har brutt ut en allmennfarlig smittsom sykdom som smitter ved indirekte kontakt, dråpesmitte eller luftbåren smitte, og det på grunn av sykdomsutbruddet er nødvendig med tiltak etter dette kapittelet. Bestemmelsene kan ikke anvendes uten at Kriminalomsorgsdirektoratet har besluttet at det foreligger en situasjon som nevnt i første punktum.

§ 45 b *Besøk i fengsel*

Kriminalomsorgen kan beslutte at besøk i fengsel skal gjennomføres i samsvar med råd fra Folkehelseinstituttet. Dersom pålegg om dette ikke overholdes, kan kriminalomsorgen avbryte besøket.

Etter en konkret vurdering kan kriminalomsorgen nekte besøk i fengsel dersom besøket vil innebære en særskilt fare for overføring av smitte. Dersom situasjonen krever det, kan kriminalomsorgen beslutte at det for en periode på inntil to uker som hovedregel ikke skal gjennomføres besøk i fengselet eller en nærmere angitt del av fengselet. Dersom det er strengt nødvendig, kan Kriminalomsorgsdirektoratet forlenge perioden med inntil to uker. Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte kan ha kontakt med personer utenfor fengsel ved bruk av fjernkommunikasjon.

Besøk fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare nektes dersom besøket ikke kan gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte. Ved nektelse av besøk etter dette ledd skal kriminalomsorgen legge til rette for kontakt ved bruk av fjernkommunikasjon. Kriminalomsorgsdirektoratet gir retningslinjer for praktiseringen av besøk fra advokat. Forsvarer som bistår klient ved bruk av fjernkommunikasjon etter bestemmelsen her, har krav på samme godtgjøring fra det offentlige som om bistanden ble gitt i fengselsbesøk.

Innsattes tilgang til helsetjenester kan ikke begrenses på grunnlag av denne bestemmelsen.

§ 45 c *Utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte*

Når det følger av lov eller forskrift, eller av beslutning i medhold av smittevernloven, at en person som er innsatt i fengsel skal være i isolasjon eller karantene, eller personen har symptomer som er forenlig med en allmennfarlig smittsom sykdom som skal medføre isolasjon eller karantene, kan kriminalomsorgen etter en konkret vurdering av personen beslutte at vedkommende helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet med andre innsatte dersom dette er nødvendig for å forebygge smitteoverføring. Første punktum gjelder ikke dersom utelukkelse vil innebære et uforholdsmessig inngrep. Kriminalomsorgen skal så vidt mulig rådføre seg med helsepersonell før det besluttes utelukkelse på grunn av symptomer. I tillegg skal kriminalomsorgen straks varsle ansvarlig helsetjeneste om beslutninger om utelukkelse på grunn av symptomer, og anmode om at den innsatte undersøkes.

Utelukkelse etter bestemmelsen her skal uten opphold meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet. I tillegg gjelder § 37 fjerde til syvende ledd tilsvarende. Dersom behovet for utelukkelse kan avhjelpes eller forkortes gjennom testing, skal kriminalomsorgen legge til rette for at helsetjenesten kan gjennomføre testing.

Innsatte som er utelukket fra fellesskapet etter bestemmelsen her, skal hver dag ha tilbud om meningsfylt menneskelig kontakt. Den innsatte skal ha tilbud om meningsfylt menneskelig kontakt eller tiltak som kompenserer for fravær av meningsfylt kontakt i til sammen minst to timer hver dag. Innsatte som er utelukket etter bestemmelsen her, og som har tilbud om mindre enn to timer meningsfylt menneskelig kontakt hver dag, skal hver dag ha mulighet for kontakt med familie eller andre ved bruk av fjernkommunikasjon.

For varetektsinnsatte som har vært utelukket etter bestemmelsen her, gjelder straffeloven § 83 annet ledd annet og tredje punktum tilsvarende.

§ 45 d *Straffegjennomføring utenfor fengsel*

Kriminalomsorgen kan beslutte at en domfelt som har gjennomført en tredel av den ubetingede fengselsstraffen, kan gjennomføre straffen med elektronisk kontroll utenfor fengsel dersom kapasiteten i kriminalomsorgen krever det og sikkerhetsmessige forhold ikke taler imot. § 16 annet til sjette ledd og § 16 a fjerde ledd gjelder tilsvarende, men slik at det ikke er en forutsetning for straffegjennomføring etter bestemmelsen her at den domfelte er sysselsatt. Adgangen til å beslutte straffegjennomføring etter bestemmelsen her omfatter ikke domfelte som gjennomfører straff for overtredelse av straffeloven kapittel 18 eller 26 eller §§ 275, 282 eller 283. Adgangen er dessuten betinget av at domfelte godtar de krav og vilkår som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen, at domfelte har en bolig som er egnet for gjennomføring med elektronisk kontroll, og at alle samboende over 18 år samtykker til kontrolltiltak i hjemmet. Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler imot, kan kriminalomsorgen innvilge per-

misjon og utgang av kort tids varighet fra straffegjennomføring etter bestemmelsen her.

Når vilkårene etter første ledd er oppfylt og det er besluttet straffegjennomføring etter samme ledd, kan kriminalomsorgen beslutte at den domfelte skal gjennomføre straffen utenfor fengsel uten elektronisk kontroll inntil den elektroniske kontrollen er etablert. § 16 annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Beslutning etter første ledd skal fastsettes for en begrenset tid som ikke kan være lengre enn kapasitetsutfordringen må antas å vare. Beslutning etter annet ledd skal fastsettes for en begrenset tid som ikke kan være lengre enn det antas å ta å etablere den elektroniske kontrollen.

Departementet kan gi forskrift som begrenser adgangen til å beslutte straffegjennomføring etter bestemmelsen her.

§ 45 e *Permisjon og frigang*

Etter en konkret vurdering kan kriminalomsorgen nekte permisjon eller frigang for en innsatt, eller omgjøre beslutning om innvilgelse av dette, dersom permisjonen eller frigangen antas å ville innebære en særskilt fare for overføring av smitte. Så vidt mulig skal helsepersonell konfereres før det besluttes nektelse eller omgjøring etter bestemmelsen her. Ved vurdering av nektelse eller omgjøring skal det blant annet legges vekt på den velferdsmessige betydningen av permisjonen eller frigangen for den innsatte.

Det kan stilles som vilkår for permisjon eller frigang at den innsatte følger råd fra Folkehelseinstituttet.

§ 45 f *Straffavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet*

Kriminalomsorgen kan beslutte å avbryte gjennomføringen av samfunnsstraff, bøtetjeneste og program mot ruspåvirket kjøring dersom gjennomføringen på grunn av pålegg eller anbefaling fra statlige eller kommunale myndigheter eller endringer hos kriminalomsorgens oppdragsgivere ikke lar seg gjennomføre. Beslutningen skal fastsettes for en begrenset tid, som ikke kan være lengre enn hindringen må antas å vedvare. Dersom den som gjennomfører samfunnsstraff er under 18 år, skal straffavbrudd så vidt mulig unngås.

Dersom det etter en konkret vurdering finnes nødvendig av sikkerhetsmessige grunner, kan kriminalomsorgen stille som vilkår for avbrudd etter første ledd at den som gjennomfører straff, skal melde seg for kriminalomsorgen innen nærmere angitte tidspunkter.

II

Loven trer i kraft straks.

Loven oppheves 1. juli 2022.

Presidenten: Det voteres over I § 45 b tredje ledd.

Rødt har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 91 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.39)

Presidenten: Det voteres over resten av I samt II.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Representanten Sylvi Listhaug forsøkte her å be om ordet.

Presidenten: Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.04.

Svanemerket trykksak, 2041 0654